

LIBUŠÍN, okr. Kladno, Středočeský kraj

Raně středověké hradiště

10.–11. století

Význam: Přemyslovské hradiště na obchodní stezce mezi centrálními Čechami a středním Poohřím.

Historie: Počátky osídlení libušínského ostrožny spadají do pravěkého období, především do doby laténské. Kosmas ve své kronice uvádí, že Libušín založila kněžna Libuše, která zde měla sídlit a nakonec být i pohřbena. Tradice rovněž praví, že právě z Libušína kněžna věstila budoucí slávu Prahy. *Archeologické výzkumy však odhalily, že v 6.–7. století (což je období, do něž jsou tyto legendární události teoreticky zasazeny) se na místě budoucí *akropole nacházelo pravděpodobně jen neopevněné sídliště.

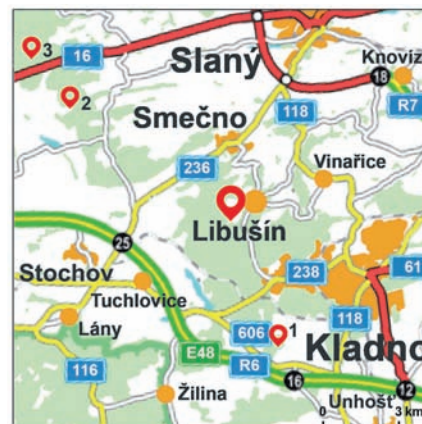
Na základě výsledků revize starších archeologických výzkumů je zřejmé, že *hradiště na tomto místě vzniklo nejdříve ve druhé třetině 10. století, tj. pravděpodobně v době

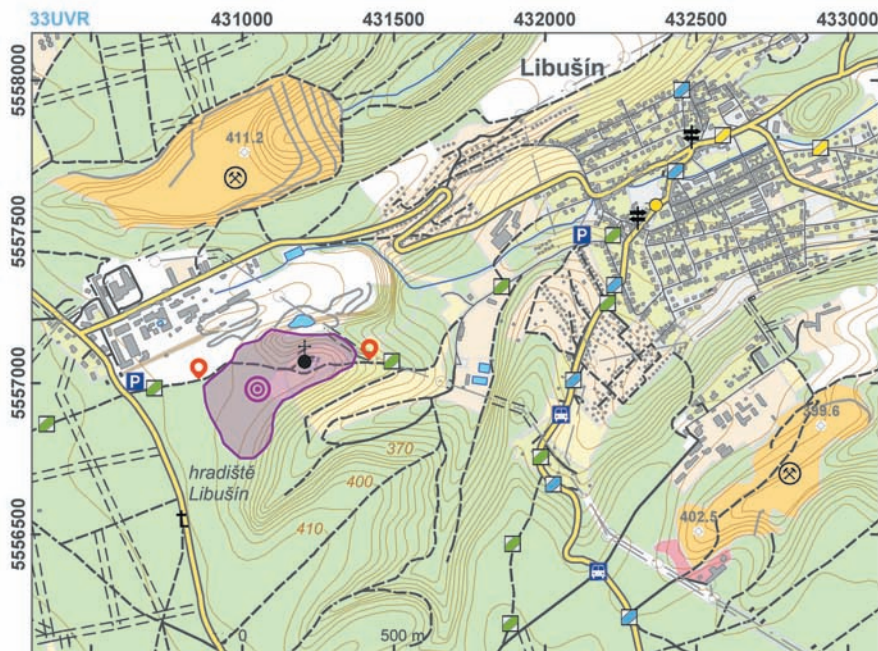
vlády Boleslava I. (935–972), a jeho zánik je kladen do druhé třetiny 11. století. Nejnovější revize výzkumů naznačila, že založení libušínského hradiště pravděpodobně nenaplnilo svá původní očekávání, a velmi záhy proto došlo k redukci jeho plochy uzavřením brány mezi akropolí a *předhradím (z 10,8 na 2,6 ha). Libušín totiž stál na pomezí stejné *sídelní komory, v níž se nacházela např. i Budeč (→Kováry), a hradiště se tak stalo centrem druhého řádu. Patrně však kontrolovalo část obchodní stezky spojující centrální Čechy se středním Poohřím, takže jeho funkci bychom mohli spíše přirovnat k „dvorci“, jehož existenci zde někteří badatelé předpokládají pro 11. a 12. století.

Libušín výjimečně vystupuje i v mladších středověkých písemných pramenech jako součást majetků různých církevních institucí – staro-

↑ *Kostel sv. Jiří a dřevěná zvonice na akropoli hradiště. Foto Z. Kačerová, 2013.*

□ *Plán lokality podle Varadzin 2012.*

boleslavské a vyšehradské kapituly či kladrubského kláštera. Existenci vrcholně středověké vsi zvané Hradiště v okolí kostela sv. Jiří potvrdila i archeologie. Tato osada však následně zanikla a jedinými pozůstatky osídlení zůstal právě kostel sv. Jiří s hřbitovem a šestibokou dřevěnou zvonící. Tento původně raně gotický jednolodní kostelík byl později výrazně přestavován a jeho dnešní neorenesanční podoba vznikla r. 1883. Archeologický výzkum části pohřebiště naznačil, že kostel sv. Jiří mohl na tomto místě stát už před polovinou 13. století.

První archeologické výzkumy na Libušíně provedl již r. 1835 M. Kalina z Jäthensteinu; ve 20. století zde pracovali J. L. *Píč, J. *Böhm, J. Kabát a především Z. *Váňa. Celkem bylo na hradišti archeologicky prozkoumáno asi 3000 m² plochy. Vý-

zkum se však nesoustředil na poznání jeho vnitřní zástavby, ale především na prozkoumání opevnění, tak jak to bylo v této době typické. Z výsledků dosavadního archeologického bádání se dá přesto usoudit, že jak akropole, tak i obě předhradí byly zastavěny poměrně řídko, a dokonce i spektrum drobných předmětů nalezených při archeologickém výzkumu je dosti skromné. Na akropoli byly například odkryty pozůstatky jen několika zahluubených chat (*polozemnic) a obytných domů s *kúlovou konstrukcí, jejichž rozmístění nevykazuje žádnou snahu o vytvoření jakkoli uspořádané zástavby.

Popis: Hradiště leží přibližně 1 km jihozápadně od obce Libušína na trojúhelníkovité ostrožně v poloze Sv. Jiří. Ostrožnu obtékají dva potoky, Svatojiřský a Libušínský. Hradiště o ploše

12,3 ha se skládá celkem ze čtyř opevněných celků: prvního (vnitřního; **B**) a druhého (vnějšího; **A**) předhradí (3,6 a 4,6 ha) v jihozápadní části plošiny, akropole (**C**; 2,6 ha) ve východním cípu ostrožny a areálu studánky (**D**; 1,5 ha) severně od akropole.

Při stavbě opevnění libušínského hradiště se uplatnily různé varianty konstrukcí. Akropoli (**C**) souvisle opevňovala dřevohlinitá hradba (srov. *opevnění dřevohlinité) s *čelní kamennou plentou a stejným způsobem byla předělena i ostrožna, čímž došlo k vydělení prvního předhradí (**B**). Zatímco první předhradí bylo ohrazeno po celém obvodu, druhé (**A**) mělo pouze vnější příčný dřevohlinitý *val bez plenty. V místech, kde opevnění příčně přetínala ostrožna, hradbu doplňovaly vnější příkopy. Severně od akropole se nacházela studánka (**D**), kterou jako strategicky významný zdroj vody chránila jednoduchá kamenná zeď slepovaná jílem. Většina dochovaného opevnění je v terénu velmi dobře patrná a dosahuje výšky 1–2 m; výjimkou je ohrazení areálu studánky, které bylo zachyceno pouze při archeologickém odkryvu.

Poblíž jihovýchodního nároží akropole bylo ve valu objeveno asi 18 opukových kamenů s jednoduchými rytinami jezdců, koní a především s nahodilými rýhami. Nejspíše je vy-

ryli vojáci, kteří si při hlídání hradby krátili dlouhou chvíli.

Hradiště a jeho okolí ve 20. století částečně poničila důlní činnost (bývalý důl Schöller). Nejvíce zasažena byla severozápadní část druhého předhradí; důl navíc zcela zničil prostor na sever od hradiště.

Lokalitou vede naučná stezka Hradiště Libušín; je dlouhá přibližně 1 km a má 11 zastavení. [jm, pmv]

Literatura: Váňa 1973; Varadzin 2012.

Navigační bod: N 50°09'40.60", E 14°01'55.24" (vstup od západu); N 50°09'42.45", E 14°02'19.65" (vstup od východu).

Přístup: Z doporučeného místa parkování na silnici u Dolu Libušín po zelené turistické značce na hradiště. Na lokalitu lze dojít také po zelené značce z obce Libušín, kde je možné zaparkovat.

Rizika: V podstatě žádná, hradiště je celoročně snadno přístupné. Předhradí jsou téměř zcela zalesněná, pouze na akropoli s kostelíkem je louka.

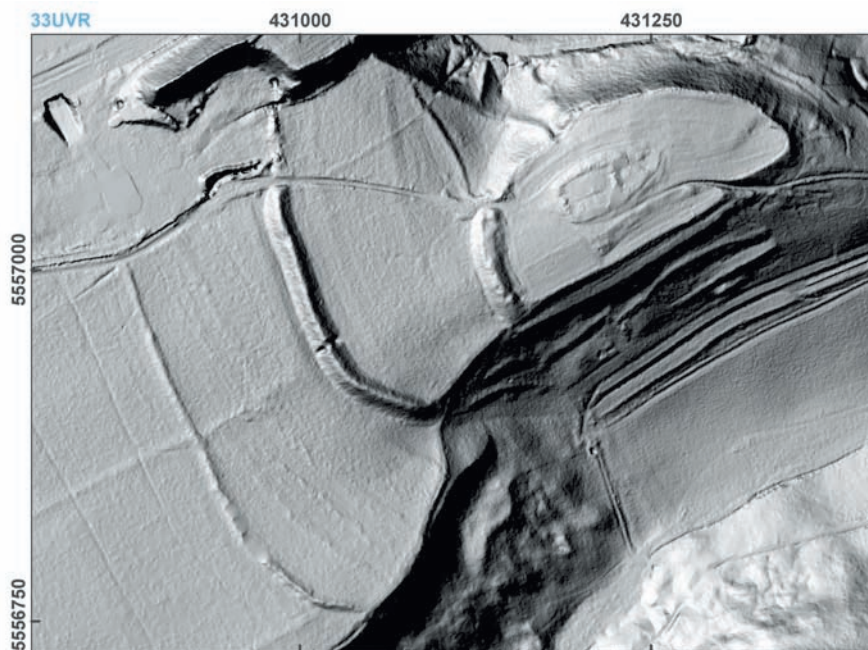
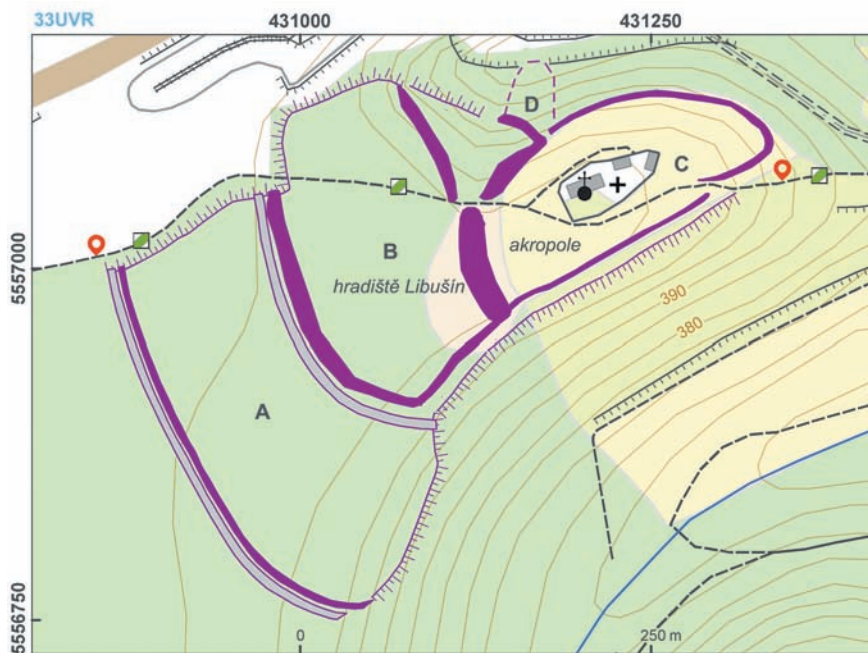
Okolí: [1] →Velká Dobrá (KD), pravěký mohylník (5,3 km).

[2] →Drnek (KD), zaniklá středověká ves Svídna (7,5 km).

[3] →Jedomělice (KD), tvrz a zaniklá středověká ves Ostrov (10,0 km).

→ LLS snímek (stínovaný model) hradiště s okolím.
Data ČÚZK Praha; zpracoval D. Novák, 2014.

⚡ Rytina jezdce s kopím na kameni z opěrné zdi jihozápadního nároží vnitřní hradby na hradišti v Libušíně. Přibližné rozměry 10 × 18 cm. Podle Váňa 1973.

Archeologický atlas Čech

Vybrané památky od pravěku do 20. století

Archaeological Atlas of Bohemia

Selected sites from prehistory to the 20th century

Martin Kuna

a kolektiv:

Alžběta Danielisová, Dagmar Dreslerová, Jan Hasil,
Josef Hložek, Michaela Langová, Jan Mařík,
David Novák, Čeněk Číšecký, Zuzana Kačerová,
Eva Čepeláková, Judita Korteová, Dana Křivánková,
Petra Maříková Vlčková, Zdeněk Mazač, Jitka Říhová

Překlad resumé David J. Gaul

Revize překladu Zuzana Maritzová, Petra Maříková Vlčková

Vydal

Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.,

Letenská 4, 118 01 Praha 1

a

Nakladatelství Academia, Středisko společných činností

AV ČR, v. v. i., Vodičkova 40, 110 00 Praha 1,

s podporou programu NAKI Ministerstva kultury ČR

Redakce neperiodických tisků

(Archeologický ústav AV ČR, Praha) Filip Laval

Fotografie na obálce Zuzana Kačerová

Logo AMČR Petr Kincl

Obálka, grafická úprava, sazba a zlom Zdeněk Mazač

Tisk Těšínská tiskárna, a.s.,

Štefánikova 1828/2, 737 01 Český Těšín

Vydání druhé, 2015

Ediční číslo 11779

ISBN 978-80-87365-82-3 (Archeologický ústav AV ČR, Praha)

ISBN 978-80-200-2526-5 (Academia)

Objednávky – Orders – Bestellungen:

Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.,

Letenská 4, 118 01 Praha 1, Česká republika

Fax: +420 257532288, knihovna@arup.cas.cz

Knihu můžete zakoupit v síti knihkupectví Academia,

na www.academiaknihy.cz nebo v knihovně

Archeologického ústavu AV ČR v Praze.